

İsrail ve Suriye İlişkileri

Ozan DUR

İsrail-Suriye ilişkileri çok uzun yıllar çatışma merkezli olarak devam etti. İsrail'in Araplarla olan savaşlarında Suriye, neredeyse hepsinde yer aldı. Ortadoğu'daki en düşmanca ilişkilerden biri İsrail ve Suriye arasında yaşandı. Bu ilişkilerin bozulmasında ve çözümsüz hale gelmesinde, İsrail'in 1967'de Golan Tepeleri'ni işgal etmesi etkili oldu. Bu tarihten sonra İsrail, Golan Tepeleri'ni bir daha bırakmamak üzere politikalar yürüttü.

Suriye'de istikrar kurulmaya çalışılırken, Şeyh Dağı'nın tamamı ele geçirilerek bir gözetleme üssüne dönüştürüldü. İsrail, Şeyh Dağı'na Hermon Dağı demektedir. İsrail, bu dağı ele geçirdikten sonra burasının Yahudilik için kutsal olduğunu açıklamıştır. Yahudiler, Tevrat'a göre Tanrı'nın bu dağı, Tevrat'ı indireceği dağlar arasında aday olarak belirlediğini ileri sürmektedirler. Ayrıca Tevrat'ta şu şekilde geçtiği söylenmektedir:

“Davut'un yükseliş ilahisi: İşte ne kadar iyi ve ne kadar güzeldir kardeşlerin birlikte oturması... Hermon'un çiyi gibi, Sion dağlarının üzerine inen çiy gibi; çünkü orada Rab bereketi emretti — sonsuz yaşamı”

[Kaynak: https://he.chabad.org/library/article_cdo/aid/2656328]

Yahudilikte kutsal olduğu dile getirildikten sonra, İsrail'in bu dağı bırakmamak için halkını da ikna etmesi gerekiyordu. Neticede bu dağ için bir savaş çıkarsa, halk burayı savunmaya çalışacaktır. Ancak buranın işgali, uluslararası hukuka aykırıdır.

İsrail, Suriye iç savaşında özellikle İran güçlerini hedef alan birçok saldırı düzenledi. İstikrarın olmadığı bir Ortadoğu devleti, İsrail için en iyi devlet modelidir. Suriye'nin parçalı yapısı İsrail'in çıkarına uygun bir durumdur ve bu yapının devamını arzulamaktadır. Bununla birlikte, İsrail kuruluşundan bu yana Arap olmayan halklarla iş birliği politikası yürütmektedir. Bu bağlamda geçmişte Türkiye ve İran gibi Arap olmayan ülkelerle iş birliği çabalarında bulundu[1]. Ayrıca Kürtler, Maruniler ve Dürziler gibi azınlıklarla da patron-müşteri ilişkisi içinde oldu.

İstikrarlı bir Suriye kurulmaya çalışılırken, İsrail Dürzileri kışkırtmış ve bu düzeni bozmaya çalışmıştır. Kürtlerle ilişki kurmaya istekli olsa da aralarında doğrudan bir sınır bulunmadığından etkili bir ilişki gelişmemiştir. ABD'nin bölgeden ayrılmaması için çeşitli adımlar atmış, ABD'nin askeri gücünü azaltmasına engel olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda İsrail, birçok planı başarısızlığa uğrayan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

İsrail, Suriye'yi Nasıl Görüyor?

Suriye'de El-Şara iktidara geldikten sonra İsrail, Suriye'nin kısa vadede tehdit oluşturmayacağı değerlendirmesinde bulunmuştur. Ancak çıkan analizlerde, daha aktif politikalar yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İsrail için en büyük güvenlik tehlikesi “terör grupları” değil, bu gruplara bir devletin destek vermesidir. Bu bağlamda İsrail, Suriye'den Lübnan'a silah kaçakçılığı yapılmamasını güvence altına almaya çalışmaktadır.

[1]İsrail,periferi (çevreleme) doktrini çerçevesinde İran ile 1948–1979 yılları arasında; Türkiye ile ise 1950'lerden 2000'li yıllara kadar yakın ilişkiler kurma çabası içinde olmuştur.

Hamas'ın İhvan'ın bir kolu olması nedeniyle İsrail, İhvan'a karşı açık bir tavır almıştır. Mısır'da Mursi'nin başına gelenlerin, bu bağlamda Suriye'de El-Şara'nın da başına gelebileceği değerlendirilmiştir. İsrail, Türkiye'yi İhvan'ı desteklemekle itham etmektedir. Avrupa'da bile İhvan'ın kitaplarının okutulmasını eleştirmekte ve engellemeye çalışmaktadır. El-Şara'yı ise radikal geçmişiyle yargılamakta ve ayrıca Golan doğumlu olması nedeniyle endişe duymaktadır. İsrail'e göre El-Şara, "koyun postundaki kurt" olarak betimlenmektedir ve "bildiği düşman" Esed'den daha farklıdır.

İsrail, Türkiye'nin Suriye'deki artan etkisinden rahatsızdır. T4 ve Palmira üslerine Türkiye'nin yerleşmesini engellemeye çalışmıştır. Türkiye ile doğrudan çatışmaya girmek için Azerbaycan üzerinden diplomatik görüşmeler yürütmektedir. İsrail, Türkiye'nin NATO'nun en büyük ikinci ordusuna sahip olduğunun farkındadır. İran ve Hizbullah ile mücadele ederken, Türkiye'nin de İsrail'e karşı hamle yapmasını istememektedir. Ayrıca İsrail, Suriye'nin güneyinde silahsızlandırılmış bir bölge istemektedir. Bu durum Suriye'nin egemenliğini zedeleyen bir davranış olarak değerlendirilmektedir.

İsrail ayrıca Hindistan ile IMEC projesinde kararlılıkla ilerlemektedir. Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" girişimine karşı, ABD öncülüğünde IMEC canlandırılmaya çalışılabilir. Türkiye ise Katar ve Suriye ile birlikte Arap Gaz Boru Hattı'nı devreye sokabilir ve bu durum İsrail'in stratejik pozisyonunu zayıflatabilir. Türkiye'nin bu projeyi daha önce hayata geçirme ihtimali İsrail'i endişelendirmektedir.

1945 yılında fetih yoluyla işgal yasaklanmış ve bu kural uluslararası düzenin temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Ancak İsrail, bu tarihten sonra topraklarını dört kat artırmış ve uluslararası düzen bu duruma sessiz kalmıştır. Irak, Kuveyt'i işgal ettikten sonra istikrarsızlaştırılmışken, İsrail, "çok güvensiz" hissettiği bir ortamda kendisine "ormandaki villa"[2] benzetmesini yaparak sürekli zenginleşmiş ve refah seviyesi artmıştır. Gazze'de ise soykırım gerçekleştiren İsrail'in durdurulması bir aciliyet arz etmektedir. Aksi halde dünyada sistemden ve düzenden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

İsrail, Suriye'yi kısa vadede tehdit olarak görmemekle birlikte, uzun vadede önlemler almaya çalışabilir. Ancak ABD başkanının ve Arap ülkelerinin Türkiye'den yana tavır alması, Türkiye ve Suriye'nin geleceği açısından olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Bölgenin parçalı kalmasını başaramayan İsrail, ABD öncülüğünde Suriye'nin İbrahim Anlaşmalarına katılmasını istemektedir. Bu durum, Suriye'nin halk desteğini kaybetmesine ya da toplumsal desteğin zedelenmesine yol açabilir. Çünkü İsrail, Suriye topraklarını işgal etmekte ve bu işgali derinleştirmektedir. Bu nedenle iş birliği olasılıkları zayıflamaktadır. Suriyelilerin milli bilincinde Golan Tepeleri'nin önemli bir yer tuttuğu unutulmamalıdır. Ayrıca Golan Tepeleri'nin su kaynakları açısından önemi oldukça fazladır. İsrail ve Suriye gelecekte bu alanda rekabet edebilirler.

Irak'ta düzenlenen Arap Birliği zirvesine Suriye düşük seviyeli katılım göstermiştir. Arap ülkelerinin Golan konusundaki rahatsızlığı da medyaya yansımıştır. Dışişleri bakanı seviyesindeki katılım dahi önemli bir gelişmedir. Körfez'in zengin ülkeleri, Suriye'nin imarında aktif rol alacaklarının sinyallerini vermiştir. Suudi Arabistan ve Türkiye'nin öncülüğünde, Suriye üzerindeki yaptırımların kaldırılması İsrail'i bir kez daha başarısızlığa uğratmıştır. Suriye ve Türkiye, bu bağlamda kazanımlarını korumalı ve bütünlüğü sağlayacak adımları aktif bir şekilde sürdürmelidir.

[2] İsrail, Ortadoğu'yu genellikle kaotik, istikrarsız ve şiddetle şekillenmiş bir coğrafya; yani bir "orman" olarak tanımlamaktadır. Bu benzetmede İsrail ise kendisini bu vahşi ormanın ortasında yer alan, düzenli, medeni ve Batı tarzında inşa edilmiş bir "villa" olarak görmektedir. Bu perspektif, İsrail'in yalnızca kendisini bölgedeki güvensizliğe karşı korunması gereken bir yapı olarak konumlandırmasını değil, aynı zamanda Batı'nın bir uzantısı ve temsilcisi olma iddiasını da yansıtmaktadır.